

Ambrus Margit

(Sepsiszentgyörgy, 1918. november 25. –
†Esztergom, 2015. augusztus 26.)

Élet a XX. század első évtizedeiben Székelyföldön

(Visszaemlékezésem nagylánykoromra, udvarló-
imra – 1933–1935. 5. rész)

Előzmény (Az előző számban közölt 4. rész összefoglalója) *Bepillantást nyertünk a zabolai évek mindennapjaiba. A szerző megismertetett bennünket a szemben lakó erdőfőtanácsos család viszonyaival, annak házasságon kívül született leánygyermekének életmódjával és udvarlójával. A családapa egészségi állapota rosszabbra fordult. Megkezdődött a Szárhegyre történő hazaköltözés lelki és valóságos előkészítése. Megismertük a szárhegyi éveket, az ottani viszonyokat, barátokat, barátnőket. A költözés viszontagságai után meghalt az édesapa, ezzel a kislányból nagylány lett.*

Réven, Mária nővéremnél

Mária nővéremék Botfalváról a partiumi Révre költöztek. Férje, Laci, elcserélte a botfalvi nagyobb és jól jövedelmező postahivatalt a kisebb,

Ambrus Mária, Olariu Vasile és a gyerekek: Olariu Victoria, ifj. Olariu Vasile és Olariu Cornelia, készült 1937–1939 között

és kevesebb munkával járó révi postára. Itt vettek egy szép házat. Ez a nagy kertes ház valamikor a patikusé volt, ott állt régen a patika is. Előtte nagy diófák, virágoskert, a konyhakertben szép gyümölcsös volt. Édesanyámmal együtt – már 15 évesen – 1933-ban látogattuk meg őket új lakóhelyükön.

Nővéremet akkoriban már nem Marcsának, hanem Máriának szólítottuk. A második gyer-

mekét váró Máriának és az egyéves Cornéliának – akit Nellinek szólítottunk – kellett a segítség. Közeledett a szülés ideje, azért hívtott bennünket, hogy ne legyen egyedül a rá váró feladatok megoldásában.

Mária második gyermeke, Tuli

Nehéz szülés volt, Mária egész éjjel szenvedett. Reggelre született meg Victoria,² akit Tulinak becéztünk. Mi Lacival ébren maradtunk, és a másik szobában izgultunk. Laci fogadkozott, hogy „sohán világ” nem kell több gyermek. De aztán lett még kettő, Olariu Vasile (Cunci)³ és Olariu Aurelia (Baby).⁴

Laci elment a hivatalba, én főztem neki egy olyan sós tésztát, hogy nem győzött inni utána.

Állnak: Olariu Victoria (Tuli), ifj. Olariu Vasile (Cunci), Olariu Cornelia (Nelli); ülnek: Ambrus Mária, Olariu Aurelia (Baby), Olariu Vasile (Laci), készült 1956-ban

Akkor az volt a hiedelem, hogy a kismamának nem szabad legalább fél napig elaludni, mert akkor nem ébred fel. Ezért főzés közben mindig szaladtam be hozzá, nehogy elaludjon. Másnap reggel aztán elaludtunk mind a ketten. A babakocsi Mária ágya mellett állt, benne Tuli, a kis pólyás. Nagy trallalázásra riadtam fel. Látom, Nelli ül az ágy szélén, pelenkát libegtet, és dalol hozzá, a kisbaba meg sehol. Mária is felijedt, hol a baba! Nézem a kocsit, hát Nelli kirázta a pólyájából, a baba meg fennakadva a kocsi kerekén feküdt pucéron, és aludt. Amíg el nem kezdett beszélni, retgettünk, hol ütötte meg magát, nem lesz-e néma vagy egyéb baja. De az Isten megóvta.

Mária trombóvizist kapott. Feküdnie kellett. Így magamra maradtam a betegen fekvő anyával és a gyermekkel. Főztem, kenyeret sütöttem, elláttam a fekvő beteget, fűrésztöttem a gyermekeket. Nelli aranyos, de nagyon csintalan kislány lett. Megtette, hogy miután megfűrésztöttem, és a kicsivel foglalkoztam, kiment és befeküdt a kutya vájta gödörbe. Na, kezdettem újra a fűrésztését.

A keresztlő

Tuli keresztlőjére készültünk. Máriának megmozdulni sem volt szabad az ágyban. Mariska nénit, a bejárónőt hívták segíteni, de a háziaszszony én voltam. Az udvaron volt egy alsó épület, abban volt a kemence. Mellette meg egy helyiségben szalma vagy széna volt, nem tudom pontosan. Ott pucoltam a tyúkokat. Nem vittem el a tollat, és az valami módon belekeveredett a szalmába. Tulit Laci nagybátyja, az élesdi polgármester keresztelte. Felesége, egy román dáma volt a keresztmama. Autójuk volt, azzal jöttek. Laci nagy izgalomban volt. A keresztlő lezajlott rendje módja szerint. Az ebédhez a verandán volt megterítve. Laci odaültette az asztalhoz az egyéves forma Nellit, és körül nézett, mit lehetne még tenni az ünnepélyesség emelésére. Volt Nelinek egy kis világoskék kalapja, tőlem kapta annak idején. Laci beszaladt, és azt még Nelli fejére húzta. Még most is jót derülök ezen a történeten.

Megmentettem Mária életét

A keresztlőt követő napon megyek be Máriához, hát látom, hogy Mária, akinek mozdulni sem volt szabad a trombóza miatt, ül az ágyon, Laci pedig Máriára szegezi az Apámtól kapott hatlövetű pisztolyt. Pillanat műve volt, nekiugrottam Lacinak, ki akartam venni kezéből a pisztolyt. Dulakodás közben az ablak fele húztam. A ház a főútvonalon volt, az állomás felé vezető út mellett. Az ablakból láttam, hogy arra jön egy ismerős. Azt mondtam Lacinak, hogy segítségért kiáltok, ha nem teszi le a pisztolyt. Ő abban a pillanatban észhez tért, én meg elvesztettem az eszméletem.

Később tudtam meg, hogy miattam veszték össze. Laci méltatlankodott, hogy a szalmába került a toll. Mária azt mondta: „Ilyenen akadsz fenn? Ahelyett, hogy hálás lennél annak a kislánynak, amiért vállalja ezt a nehéz feladatot.” Szóváltás közben Mária felült, Laci megijedt, tudva, hogy nem szabad mozdulnia. Azzal akarta megelőzni a bajt, hogy lelövi Máriát és magát is.

Sok bajt okozott ez a pisztoly, ha Édesapám tudta volna, nem adja neki. Volt még Apámnak két kardja is eldugva, fekete-sárga bojtjal, osztrák szín. De aztán féltek dugdosni, és egy ismerős kováccsal késeket csináltattak belőle. Négy darab készült a kardokból. Minden lány kapott egyet. Az enyém Isten tudja hová lett a háború után.

Különben szerette Laci mindnyájunkat, csak amikor előntötte a düh, abban a percben nem tudta, mit csinál. Úgy tartotta, hogy ő a legjobb a világon, és Mária a rossz, mert nem szereti őt. Mindig azt mondogatta nekem tört magyarsággal: „Meglátod Mancsi, téged minden nap meg fog verni az urad, mert te jó vagy, és aki jó, az rosszat kap.” Hála Istennek nem vált be a jóslata, úgy látszik, mégsem vagyok olyan jó.

Társaságom Réven

Barátnőim. Két barátnőm volt itt. Az egyik Márta, a gyógyszerész lánya, a másik Tubi, aki a Réven él, ám budapesti gimnáziumba járó, Zemlényi Zolinak volt a húga.

Amikor minden dolgom elvégeztem, Mártával elmentünk hegyet mászni. Volt a sziklákön egy kis erkélyszerű rész. Ezt tündérvárnak nevezték. Azt mondták, hogy ez valamikor rablók búvóhelye volt. Oda másztunk fel, és beszélgettünk az élet furcsaságairól. Estéknént olvasni is volt időm, a könyveket a gyógyszerészéktől hordtam. Télen ródlizni jártunk az egyetlen magyar tanítónővel, meg a fiúkkal.

A révi fiatal emberek többsége román volt. A posta volt a találkozóhelyük. Volt közöttük tanító, jegyzőgyakornok, vasúti forgalmista, egyetemista, diák. Ebből a társaságból mindig akadt olyan partnerem, aki szívesen kísért haza.

Ennek az irántam való felfokozott érdeklődésnek vége szakadt akkor, amikor Laci szabadságon volt a katonaságtól, és vele a posta előtt diskurálgattak, lányokról meg erről-arról. Azt mondta nekik, hogy „ez a kislány az én sógor-nőm, ne is álmodozzatok róla, mert én felelek érte”.

Udvarlóim. A társaságban volt egy félig román egyetemista, Tibinek hívták. Szerelmes voltam bele, ő azonban egy idő után átpártolt Cikához, a Szebenből jött román postagyakornok kislányhoz. Nekem igen rosszul esett ez az átpártolás, de Tibi azt mondta, Mancika kicsi baba. Hát igen, Cika, akitől egész jól megtanultam románul, nem volt tabu.

A társasághoz tartozó Zemlényi Zoli megbukott az érettségén, azt mondták azért, mert szerelmes volt belém, és nem a tanuláson járt az esze. Nyáron készült a pótvizsgára, de ha lehetett, mindig felénk hozta az útja. Egyszer aztán levágatta a haját kopaszra, akkor azt mondtam, míg a haja ki nem nő, ne jöjjön hozzánk. Akkor

Márta, a révi barátnő (1938)

elment valami vidéki barátjához, és csak azután jött vissza, amikor már volt valamennyi haja.

Még egy emlékem van Zoliról. Egyszer lóháton jött, imponálni akart nekem. Tudta, hogy szeretem a lovakat. Felültem a ló hátára, de mert régen nem lovagoltam, lazán fogtam a kantárt. A ló egyből bevitt a diófák alá. Vékony nyári ruha volt rajtam, és a háta végighasadt.

Az első komoly kérvőm. Az ismeretségi körbe tartozott egy zsidó család. Berta nevű lányuk, akit jópofa öreglánynak tartottam, utazó ügynökként az élesdi fatelepen dolgozott. Azért nem ment férjhez, mert a vőlegénye elesett a háborúban. Abban az időben még nem volt általános a nők cigarettázása. Kemény dohányos lehetett, ami a hangján is érződött. Stílusa is szokatlan volt. Nem válogatta meg a szavait, de jól állt neki, amit mondott. Mi egyetlen szót soha nem mondtunk, ott-hon sem hallottunk, sem káromkodást, sem más ilyesmit a szüleinktől. Emiatt is érdekes volt számomra Berta beszédmodora. Szeretett engem. Télen egy alkalommal szánon ment Élesdre, és elvitt a rokonaihoz, ahol nagyon finom libamájat ettem. Ekkor találkoztam 28 éves bátyjával, Raducziner Józseffel, aki ezt követően kezdett hozzánk járni. Elkezdett kísérgetni.

Művelt, szép fiatalember volt, de én idegenkedtem tőle. Idős is volt hozzám, meg túl komoly, habár Mária nővérem pártolta az udvarlását. Meg is kérte a kezem. Azt mondta, elvisz Palesztinába, akkor volt valami kivándorlás, a románok nem szerették a zsidókat – különösen a vasgárdisták, akiknek nagy része egyetemista volt. Rendeztek néha olyan napot Bukarestben, amikor a zsidó kereskedők lehúzták a redőnyöket, mert mindent betörték az ellenük tüntető egyetemisták. Ha megláttak egy-egy véletlenül az utcán tartózkodó szakállast, megtépték. Vidéken, falvakban ilyen nem fordult elő, csak nagy városokban. Mesélte, hogy amikor Pesten járt iskolába, ott is nagy volt a zsidóellenesség. Őt ez nagyon meglepte, mert addig soha eszébe sem jutott az, hogy nem olyan magyar, mint a többi.

Azért is akart úgy feleségül venni, hogy elvisz Magyarországról Palesztinába. Az anyja kóser zsidó volt, és náluk az a szokás járta, ha a fiúnak van egy férjhez adandó húga, azt az új asszony hozományából házassítják ki.

Mária nővérem azt mondta, egy lány akkor menjen, ha kéri. Nekem azonban akkor még nem akaródzott férjhez menni. Raducziner Jóska-hoz pláne nem, mert nem éreztem semmi vonzalmat iránta. Mária éjszákán át vitatkozott Laci-val, aki ellenezte lehetséges házasságunkat. Mária azt mondta, művelt a fiú. Laci azzal érvelt, hogy aki zsidó, nem is lehet művelt.

Jóska levélben kérte meg a kezem Édesanyámtól. Ez időtől Laci sógorom nem merte teljesen megtiltani, hogy kérjem odajöjjön, de azt mondta, csak a konyhába jöhet be. És bejött! Ott ült le velem beszélgetni! Ezért még jobban kiábrándultam belőle.

Elvártam volna, hogy ne alázkodjék meg, és engem se alázzon meg azzal, hogy a konyhában üldögéljek vele.

Közben megjött édesanyám válaszevele. Azt írta, hogy a házasság ellen nincs semmi kifogása, de még kislány vagyok, várja meg, amíg húszéves leszek, és akkor, ha én is úgy akarom, elvethet feleségül, de addig várjon. Fellelegeztem, nem kell férjhez mennem. Mentem a templomba hálát adni Istennek. Hazafelé menet jött velem szemben kérőm a válaszáért. Azt mondtam neki, Édesanyám nem egyezett bele, így ne is akarjon velem járni. Ő másnap elutazott Váradra, és amíg Réven voltam, nem jött haza.

Sok évvel később, 1942 körül meglátogattam Mária nővéremet, aki csak annyit mondott, jól jártál akkor, amikor nem mentél férjhez zsidó fiúhoz. Ekkor én már 24 éves voltam, egykori kérőm is megnősült már. Felesége Bertával együtt eljött hozzánk, mert azt mondta, szeretné látni azt a lányt, akit a férje annyira szeretett. Később elvitték mindkettőjüket. Mária utóbb azt mesélte, hogy egyedül Jóska tért haza.

Ahogy Mária annyira felgyógyult, hogy a két kicsi leány gondozását el tudta látni, egy év eltelt

Czibalmos Józsefné Ambrus Julianna (Juci) és ifj. Czibalmos József (Józsika) a cukorgyár bejáratánál 1935 körül

te után, 1934-ben elindultam haza, Szárhegyre. Egész napon át utaztam Marosvásárhelyig. A vonaton megismerkedtem egy fiúval, aki azt mondta, hogy török, ez nagyon imponált nekem.

Marosvásárhelyen megpihentem Juci nővéreméknél, ahol tüszős mandulagyulladás kaptam. Magas lázam volt, elkülönítettek. Ők akkor már nem a városban, hanem a cukorgyárnál laktak, ahol háromszobás lakásuk volt. Engem az ebédlőben különítettek el, nehogy kiszikukra, Józsikára ragasszam a betegséget. Juci járt be hozzám, ő ápolt. Meggyógyultam, vettünk nekem egy szép mogyorószínű kabátot. Hazautaztam Szárhegyre. Alig vártam már, hogy hosszú távollét után lássam Édesanyámat, meg az ismerősöket.

Rövidíteni akartam az állomástól hazáig vezető utat. Átugrottam a házunk előtti árkon. A szemem sarkába beleszúródott egy letört ág vége. Napokig nem tudtam kimozdulni otthonról, mert megkékült a szemem alja, és feldagadt az egész arcom. Hát ilyenekért neveztek engem szeleburdinak.

Szárhegyi, marosvásárhelyi tengődésünk

Hazaérkezve Szárhegyre arra gondoltam, van varrógépünk, jó lesz, ha megtanulom a varrást. Édesanyámnak kevés özvegyi nyugdíja volt, gondoltam, varrni tanulok, és az így szerzett jövedelemmel kiegészítve Édesanyám nyugdíját, elégedélünk valahogy. Egy kolozsvári varrónő éppen varrótanfolyamot hirdetett Szárhegyen. Beiratkoztam. Három hét elteltével már a szabásminták készítését tanultuk, rajzokat készítettünk. Egyik reggel aztán hiába mentünk a tanfolyamra, vezetője az éjszaka folyamán otthagytott csapat-paport, és elment. Így tanulásom félbeszakadt. Ezt követően úgy határozott a család, hogy hazajön Bözsi Kovásznáról, és elköltözzünk Marosvásárhelyre. Péter bátyám akkor már nem Kézdivásárhelyen, hanem ott járt iskolába, és Juci nővéremék is ott laktak. Így együtt lesz a család.

Marosvásárhelyre költözünk. A Köves-domb városrészen kibéreltünk egy lakást. Ez nagyon aranyos volt. Az utcai részen volt egy kis kiugrás, amit toronyszobának nevezünk, mert úgy képezték ki a tetejét. Nagyon jól éreztem itt magam Édesanyámmal és Bözsi nővéremmel. Péter bátyám az internátusban maradt. Utolsó éves volt, így tanulmányai befejezésig csak vendégként járt haza. Aztán ő is odaköltözött hozzánk.

Bözsi vett egy kötőgépet, amivel babaruha garnitúrákat kötött, én meg varrtam.

Vasárnaponként Jucihoz voltunk hivatalosak ebédre. Ilyenkor férje, Jóska, rendszerint vadászni ment, mi a szalonban elnyúlva a fote-

lokban hallgattuk a rádiót, olvastunk, beszélgettünk. A rádió akkoriban még kuriózumnak számított. Még csak kevés házban volt ilyen készülék.

Én még Fűrésztelepen ismerkedtem meg a rádióval, akkor, amikor az első, kezdetleges telepes rádiók megjelentek. A főtanácsos néni meghívott, amikor mesedélután volt a rádióban. A fülhallgatót a fejünkre helyezte, úgy hallgattuk Péter bátyámmal együtt, mint valami mennyei szózatot. Juciéknál már fülhallgató nélkül lehetett hallgatni. Nagy élvezetet nyújtott számunkra.

Elköltöztünk a Köves-dombról, mert a háziaknak kellett a lakás. Bent a városban kaptunk másikat. Ez nem igazán felelt meg számunkra, de úgy gondoltuk, hogy kibéreljük, és ott lakunk, amíg jobbat nem találunk.

Vasárnaponként jártuk a várost, lakást kerestünk. Időközben találkoztam a szárhegyi kántor feleségével. Mint korábban már írtam, lányának, Jutkának, Péter udvarolt akkor, amikor még Szárhegyen laktunk. Elmondta, hogy Jutka varrni tanult Gyergyószentmiklóson, de Szárhegyen nem tud mit kezdeni a tudományával, mert már ott a kelleténél több a varrónő. Javasoltam, küldje fel hozzánk, Vásárhelyen biztosan jobban érvényesül. El is jött, így nálunk lakott. Cigaretázott, és ezért édesanyámnak nem nagyon tetszett. Azt mondta, rászoktatja Pétert is, aki akkor nem dohányzott. Jutka, vesztére, egyszer olyan kijelentést tett, hogy „aki nem dohányzik, az nem is férfi”. Öccsével, aki akkor Vásárhelyen járt a képzőbe, és vasárnap délutánonként gyakran eljött hozzánk, rengeteg cigarettát szívtak. Egyszer hazafelé menve leültünk a parkban. Én is elszívtam egy cigarettát, nem az első volt, gyermekkorunkban eleget gyakoroltuk, de akkor nem tudom mi történt velem, rosszul lettem tőle. Aztán még a szagát sem bírtam elviselni.

Czimbalmos sógorom nagybátyjának a húga – egy negyven év körüli nő – volt a Tanítóképző gondnoknője. Az iskolában volt neki egy szobája. Oda jártam esténként Bözsivel és Jutkával, römmizni. Időközben Kovács Bélát, a szárhegyi káplánt is Vásárhelyre helyezték. Ők Jutkával még Szárhegyről ismerték egymást. Amíg fel nem szentelték, Tusinak, Jutka testvérenek udvarolt. Kovács Béla a vásárhelyi Legényegylet vezetője lett. Azt mondta egyszer, hogy az egyletben minden este tánc van, menjünk el. Kérdeztük, kik járnak oda, tudta a mércénket, ami alatt senkivel nem állunk szóba. Egyik este elmentünk. Béla odahívott három fiút, bemutatta őket: ő az elnök, ő a titkár és ő a jegyző. Ők voltak az egylet vezetőségének első emberei.

Utólag jól mulattunk azon, ahogy beugratott Béla tisztelendő.

Segédlevelem megszerzése és minden- napjaim a férfiing- és fehérnemű-készítő varrodában

Kellett a pénz, kerestük a munkalehetőséget. A városban járva, az egyik ház ablakában meglátunk egy hirdetést, amely szerint varrolányokat keresnek. Bementünk szerencsét próbálni Bözsivel. Gondoltuk, adnak ki varrnivalót, azzal aztán Édesanyám segítségével, kevéske tudományommal valahogy elboldogulok. De a főnök azt mondta, a munkát nem adja ki, hanem felvesz. Menjek be reggel. Látva, hogy összenézünk testvéremmel, azt hitte, hogy derogál a varrodába járás, és azért gondolkozunk. De hát én férfiinget soha nem varrtam, pláne villanygépen nem! Reggel bementem szerencsét próbálni. Mentségemre szolgált, hogy mondhattam, számomra szokatlan a villanygép, mint hogy az is volt. Azt mondta a főnök, aki egyben utazó ügynöke is volt a cégnek, hogy most egy hétre elutazik, ha addig belejövök, és nekem úgy tetszik, maradhatok. A mellettem levő lány, akit Koszta Böskének hívtak, észrevette, hogy az ing alkatrészeinek hovatarozásáról fogalmam sincs. Odasúgta, hogy egyheti fizetésemért megmutat mindent. Így is lett, a többi, körülbelül tíz lány, nem vette észre. Azt azonban elfelejtette megmondani, hogy meg kell nézni, melyik ujjat hova varjuk, mert ha eltévesztjük, előkerül az ingujja slicce. Én meg mind a tizenkettőt fordítva varrtam be. Láttam, hogy sok minden függ a vasalóné, úgy hívták Pira néni, jó szándékától. Szeretett olvasni, vittem neki könyveket. Barátságába fogadott. Hétfőn reggel megjött Dávid, a főnök is, akkor ő volt a szabász. Később, amikor többen lettünk, a cég külön szabászt, könyvelőt is alkalmazott. Én izgalomban mindig legelsőknek mentem be, nehogy elkésem. Most is így volt, Dávid már szabott, Pira néni is bent volt. Odahívott magához, és azt súgta, baj van. A mandzsetta kívül van, ezt vasalással sehogy sem tudja eltüntetni. A főnök észrevette a suttogást, és odajött. Megkérdezte, hogy mi baj van. Amikor bevallottuk, azt mondta, „sebaj, ha van gépe, vigye haza, bontsa ki és igazítsa meg”. Biztosan észrevette, hogy nem tudok varrni, de úgy látszik, imponált neki a bátorságom és a nagy akarásom.

Egyszer leépítés volt a cégnél. Sok lányt elküldtek, nem a tizből, mert akkor már húszan voltunk. Köztük volt segítőm, Koszta Böske is. Ő soha nem árult el, odaadtam neki a megegyezett bért, és el volt felejtve a dolog.

Később jött egy rendelés arról, hogy aki nem rendelkezik segédlevellel, azt nem lehet alkalmazni. Dávid kihívott, kérte, hozzam be a papírjaimat. Ijedten mondtam, nincs, mert egy kolozsvári nőtől tanultam, de az nem

Fehérnemű-készítő segédlevel (1943)

adott bizonyítványt. Akkor azt mondta, nem baj. Bejelent mint tanulót. Marad minden a régi, tanonciskolába sem kell járnom, és három év múlva felszabadulok, megkapom a papírjaimat.

Rajtam kívül dolgozott még egy lány, Várhegyi Vilma, Vilike, aki tanult ugyan varrni, de neki sem volt papírja. Ő is megúsza. Vele, meg egy zsidó lánnyal, Blankával barátkoztam. A többi haragudott, amiért nem velük barátkoztam. Különösen rossz szemmel néztek rám az után, hogy a főnök példaként állított eléjük. Azt mondta, látszik rajtam, hogy úrilány vagyok, mert nem sustorgok munka közben, pontos, szorgalmas vagyok.

Itt több éven át dolgoztam. Kemény munka volt. Drukkoltam, nehogy elküldjenek. Szó nélkül dolgoztam, reggel 6-tól délután 2-ig vagy háromig, nem emlékszem pontosan. Ebédszünet nem volt. Akkor már szalagrendszerben dolgoztunk. Először az ingek összeállítására volt a feladatunk, aztán vállzó lettem, később a nyakrész bevarrását is rám bízták. Munka után Bözsinek segitettem. Édesanyámmal együtt gépeltük össze a babaruha-garnitúrákat, bojtoltuk a kis sapkákat. Amikor nagyon elfáradtam, felmentem a Somos-tetőre egy könyvvel, néztem a fákat, emberekkel ha-

sonlítottam össze őket alakjuk, alkatuk szerint. Akkor még bátran járkálhatott az ember egyedül az erdőben, nem kellett félni a garázdáktól.

Bözsi nővérem csak kötötte, kötötte a gépén a megrendelt babaruha-garnitúrákat, aztán szállította azokat az üzletnek.

Várhegyi Vilmával, róla már írtam, barátkoztam. Ő református volt, de amikor bátyja katolikus pap lett, Vilma is átkeresztelkedett. Volt egy testvére, aki viszont református maradt.

Előfordult, hogy fizetés nélküli szabadságra küldtek, akkor ott-hon vállaltam munkát, ismerősöknek varrtam.

Péter bátyám tanító lett, és a román világban bevonult katonának

Amikor elvégezte a képzőt, kinevezték a barátok iskolájába tanítónak. Az volt akkoriban Marosvásárhelyen a legrangosabb felekezeti iskola. Aztán mindjárt behívták katonának. Helyettest kellett állítania maga helyett, ez még a magyarok bejövetele előtt volt. Helyettese Szász Dezső, egy katolikus pap fia volt. Ennek a papnak, a pletyka szerint, két gyermeke volt. A püspökség felszólította, küldje el a házvezetőnőt, aki a gyermekeket szülte. Erre nem volt hajlandó. A hívek sem éltek ellene panasszal. Ők, úgy látszik, emberségesek voltak, így megmaradhatott papnak, a házvezetőnő felnevelhette gyermekeit. A fiúból, Dezsőből, tanító, a lányból tanítónő lett. Dezső igen szegény gyerek volt. Még télkabátra sem telt neki. Albérletben lakott, nálunk kosztolt. Reggel, amikor hideg vízben lezuhanyozott, azt mondta, „úgy jöttem, mint egy gumilabda, olyan frissen, pattogósan”.

Jegyzetek

¹ Rév (Körös-rév, románul Vadu Crișului, korábban Vad) falu Romániában, Bihar megyében, az Élesdi járásban, Nagyvárad és Kolozsvár között, Nagyváradtól vonaton 34, országúton 43 km-re.

² Olariu Victoria (Tuli), Rév, 1933 – Torda. Férje dr. Papiu Eugen (Genu), román, eredetileg görögkatolikus, majd ortodox pap Tordán.

Várhegyi Vilma (Vilike)

³ Olariu Vasile (Laci, Cunci), Körös-rév. Felesége Teréz (Teri).

⁴ Olariu Aurélia (Baby), Rév. Férje Chiroean Nelu.

Sajtó alá rendezte, és jegyzetekkel ellátta a szerző jogutódja, dr. Bárdos István. A következő (6.) rész eseményei: Marosvásárhelyi éveiről írva, rövid, csattanós történetek segítségével emlékezik meg reménybeli kériőről, szerelmeiről és félreértésekből adódó szakításairól. Bátyjára még a nősülés, rá meg nővére a férjhezmenetel bonyodalmai várnak. A Révről hazatért Ambrus Margitnak Péter bátyja két osztálytársa is udvarol. A baj az volt, hogy a család neki az általa nem szeretettet szánta. Nővérét

pedig a másikhoz, az ő szerelméhez szerették volna hozzáadni. A család addig intrikál, míg mindkét lány hoppon marad. Manci nővérenek, Bözsinek korábban sem volt szerencséje udvarlóival. Így aztán előbb a munkába menekül, majd a Szociális Testvérek Társaságába lépve apáca lesz. Ambrus Péter, a báty, szerencsésebb volt, mert a római pápától nyert hozzájárulást követően első unokatestvérét, a jómódú borszéki Lengyel Gerő lányát, Olgát vehette feleségül. A két hajadon közül az egyik a stafirungját, a másik az apácarendbe való belépéshez szükséges holmikat gyűjtögette. Rövid, de érzékletes képet fest a visszacsatolás kiváltotta érzelmi hullámmásokról, a románok Dél-Erdélybe, a magyarok Dél-Erdélyből Észak-Erdélybe telepítéséről. Ez a népvándorlás súlyosan érintette Marcsa nővérenek családját. Marcsa román férje, Vasile, annak ellenére kényszerült Dél-Erdélybe, hogy gyermekeit magyarnak nevelte. Így Manci ismét segítő családtag lesz Réven, a postáról román férje miatt elbocsátott és gyermekeivel egyedül maradt nővérénél. Itt ismét megjelennek régebbi udvarlók, de akadnak újabbak is, kis híján házasság lesz. 1943-ban hazatér Marosvásárhelyre, ahol irodai munkát kap. Újabb kérések jelentkeznek. Jegygyűrűjébe fekete követ tetet, mondván, nem megy férjhez, nincs szerencséje hozzá.

Ambrus Péter tanítványaival (Marosvásárhely, barátok iskolája, 1935 körül)